

Dôvodová správa

A. Všeobecná časť

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej aj ako len „návrh zákona“), sa predkladá ako iniciatívny návrh. Jeho cieľom je v rámci implementácie Reformy integrácie a financovania dlhodobej sociálnej a zdravotnej starostlivosti v oblasti reformy financovania sociálnych služieb upraviť v nevyhnutnom rozsahu právne vzťahy upravené v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších (ďalej len “zákon o sociálnych službách”), najmä jeho novelou vykonanou zákonom č. 406/2025 Z. z. o príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Úpravy navrhnuté v článkoch II až IV návrhu zákona rovnako priamo súvisia s realizáciou Reformy integrácie a financovania dlhodobej sociálnej a zdravotnej starostlivosti vykonanou zákonom č. 406/2025 Z. z., ktorého hlavným z cieľov je zavedenie nového príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, ktorým štát prispieva fyzickej osobe na úhradu výdavkov na neformálnu starostlivosť a formálnu starostlivosť, vrátane sociálnych služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme, a zabezpečujú jej vykonateľnosť, a to vzájomnou previazanosťou súvisiacich právnych úprav v dotknutých zákonoch.

Návrh zákona obsahuje:

V Čl. I:

1. Zmeny a doplnenia právnej úpravy sociálnej služby ako služby vo všeobecnom hospodárskom záujme obsiahnutej s účinnosťou od 31. decembra 2026 v zákone o sociálnych službách v znení novely tohto zákona vykonanej zákonom č. 406/2025 Z. z. o príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Navrhované zmeny a doplnenia tejto právnej úpravy zabezpečujú jej zosúladenie so všeobecnou právnou úpravou v rámci práva Európskej únie, ktorým je Rozhodnutie Komisie (EÚ) 2025/2630 zo 16. decembra 2025 o uplatňovaní článku 106 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na štátnu pomoc vo forme náhrady za služby vo verejnom záujme udeľovanej niektorým podnikom povereným poskytovaním služieb všeobecného hospodárskeho záujmu a ktorým sa zrušuje Rozhodnutie Komisie (EÚ) 2012/21/EÚ z 20. decembra 2011 o uplatňovaní článku 106 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na štátnu pomoc vo forme náhrady za služby vo verejnom záujme udeľovanej niektorým podnikom povereným poskytovaním služieb všeobecného hospodárskeho záujmu.

Nové rozhodnutie Komisie (EÚ) predstavuje aktualizovaný právny rámec Európskej únie pre poskytovanie kompenzácií za poskytovanie služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme, pričom reaguje na aktuálne ekonomické výzvy a skúsenosti z praxe. Jeho cieľom je zabezpečiť, aby verejné financovanie týchto služieb nepredstavovalo neoprávnenú štátnu pomoc a aby bola kompenzácia obmedzená len na úroveň nevyhnutnú na pokrytie

nákladov spojených s plnením záväzku služby vo všeobecnom hospodárskom záujme, zvýšiť transparentnosť a predvídateľnosť financovania služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme a posilniť kontrolné mechanizmy pri využívaní verejných zdrojov určených na financovanie služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme.

Návrh zákona preto v rámci právnej úpravy sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme upravuje najmä pravidlá financovania sociálnych služieb poskytovaných vo všeobecnom hospodárskom záujme, spôsob evidencie údajov o ich financovaní v informačnom systéme sociálnych služieb, ako aj postup pri vysporiadaní nadmernej náhrady. Zároveň sa ustanovujú kompetencie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) pri kontrole hospodárenia poskytovateľov sociálnych služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme, pri rozhodovaní o vrátení nadmernej náhrady a pri rozhodovaní o výške penále za nedodržanie lehoty na vrátenie nadmernej náhrady z verejných zdrojov poskytnutých na príslušný rozpočtový rok na spolufinancovanie sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme. Nadmerná náhrada bude poukázaná na samostatný účet ministerstva, podiel nadmernej náhrady týkajúci sa rozsahu spolufinancovania tejto sociálnej služby zo strany štátu prostredníctvom kapitoly ministerstva bude následne prevedený na jeho príjmový účet. Upravuje sa spôsob rozdelenia vrátenej nadmernej náhrady aj medzi ďalšie orgány verejnej správy, ktoré sa podieľali na financovaní sociálnej služby z verejných prostriedkov. Cieľom je zabezpečiť, aby sa vrátené finančné prostriedky prerozdělili medzi ministerstvo, obec a vyšší územný celok v pomere zodpovedajúcom ich podielu na spolufinancovaní danej sociálnej služby za príslušný rozpočtový rok. Uvedená úprava reflektuje princíp spravodlivého vyrovnania finančných vzťahov medzi orgánmi verejnej správy a zohľadňuje ich skutočný podiel na financovaní sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme na príslušný rozpočtový rok .

V rámci vecného rozsahu splnomocňovacieho ustanovenia zákona o sociálnych službách na vydanie všeobecne záväzného právneho predpisu zo strany ministerstva v oblasti sociálnej služby ako služby vo všeobecnom hospodárskom záujme sa vytvárajú právne podmienky na podrobnejšiu právnu úpravu spôsobu výpočtu nadmernej náhrady vrátane príjmov, oprávnených nákladov a primeraného zisku a spôsobu ich určenia a náležitostí podkladov, ktoré je poskytovateľ sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme povinný doručiť ministerstvu v elektronickej podobe prostredníctvom formulára zaslaného do informačného systému sociálnych služieb za účelom kontroly nadmernej náhrady. Primeraný zisk na účely tohto ustanovenia nie je určený na voľné použitie, ale je účelovo viazaný na zabezpečenie udržateľnosti a rozvoja kvality poskytovanej sociálnej služby. Možno ho použiť na zvyšovanie úrovne plnenia štandardov kvality sociálnej služby poskytovanej vo všeobecnom hospodárskom záujme uvedených v prílohe č. 2 k zákonu č. 448/2008 Z. z., a to aj nad rámec minimálnych požiadaviek ustanovených týmito štandardmi. Pod zvyšovaním kvality sa rozumie systematické zlepšovanie kvality poskytovanej sociálnej služby v jednotlivých oblastiach a v rámci kritérií ustanovených v štandardoch kvality, najmä zvyšovanie úrovne odborných činností, rozvoj personálneho zabezpečenia, zlepšovanie materiálno-technických podmienok a posilňovanie individuálneho prístupu k prijímateľovi sociálnej služby, s cieľom dosahovať vyššiu úroveň kvality poskytovanej sociálnej služby, než je minimálny štandard ustanovený zákonom.

Ďalej navrhované ustanovenia upravujú osobitné situácie súvisiace so zánikom poskytovateľa sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme, ako aj procesné a finančné mechanizmy zabezpečujúce riadne vysporiadanie verejných zdrojov. Zavádza sa povinnosť doručiť ministerstvu zúčtovanie financovania sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme a vrátiť nadmernú náhradu aj v prípade výmazu poskytovateľa z registra, pričom táto povinnosť sa vzťahuje aj na jeho právneho nástupcu. Cieľom je zabezpečiť, aby zánik poskytovateľa nevedol k zániku jeho finančných záväzkov voči verejným rozpočtom a aby bola zachovaná kontinuita zodpovednosti za hospodárenie s verejnými prostriedkami.

Navrhovaná úprava zároveň výslovne ustanovuje, že povinnosti týkajúce sa zúčtovania a vrátenia nadmernej náhrady sa vzťahujú aj na poskytovateľov, ktorým záväzok poskytovať sociálnu službu vo všeobecnom hospodárskom záujme zanikol v predchádzajúcom rozpočtovom roku, čím sa zabezpečuje úplné finančné vysporiadanie bez ohľadu na trvanie záväzku. Súčasne sa rieši situácia prerušenia prevádzky informačného systému sociálnych služieb, ktoré by mohlo objektívne znemožniť splnenie zákonom ustanovených povinností, pričom sa ustanovuje zachovanie lehoty, ak poskytovateľ splní svoje povinnosti bezodkladne po obnovení prevádzky systému, najneskôr do troch pracovných dní.

Ustanovuje sa tiež možnosť predĺženia lehoty na doručenie zúčtovania financovania na základe odôvodnenej žiadosti poskytovateľa, o ktorej rozhoduje ministerstvo, pričom v prípade vyhovenia určí novú lehotu na splnenie povinnosti. Súčasťou úpravy je aj zavedenie vnútorného mechanizmu preskúmania tohto rozhodnutia na základe podnetu poskytovateľa, čím sa posilňuje zákonnosť rozhodovania a procesné postavenie dotknutých subjektov.

Navrhovaná právna úprava umožňuje poskytovateľovi opraviť zúčtovanie financovania sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme v lehote na vrátenie nadmernej náhrady, čím sa vytvára priestor na odstránenie chýb bez neprimeraných sankčných dôsledkov. Zároveň sa zavádza možnosť plnenia povinnosti vrátiť nadmernú náhradu v splátkach, ak jej výška presahuje ustanovenú sumu, pričom podmienky splácania určí ministerstvo tak, aby bola povinnosť splnená najneskôr do konca rozpočtového roka nasledujúceho po rozpočtovom roku, za ktorý sa nadmerná náhrada vracia. Nezaplatenie splátky má za následok považovanie celej povinnosti za nesplnenú, čím sa zabezpečuje ochrana verejných financií a vynútiteľnosť povinností.

Súčasťou právnej úpravy je aj mechanizmus rozdelenia vrátenej nadmernej náhrady medzi jednotlivé subjekty verejnej správy, ktoré sa podieľali na financovaní sociálnej služby, a to v pomere zodpovedajúcom ich spolufinancovaniu. Navrhované ustanovenia tak dopĺňajú komplexný rámec regulácie poskytovania sociálnych služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme o procesné a finančné nástroje, ktoré zabezpečujú úplné, transparentné a efektívne vysporiadanie verejných zdrojov aj v osobitných situáciách, čím sa posilňuje stabilita a dôveryhodnosť celého systému financovania sociálnych služieb.

2. Doplnenie zdrojov financovania sociálnej služby vo všeobecnom hospodárskom záujme uvedenej v § 34 až 41 zo štátneho rozpočtu prostredníctvom rozpočtovej kapitoly ministerstva prostredníctvom novo ustanovenej finančnej podpory poskytovateľa tejto

sociálnej služby poskytovaním finančného príspevku na nevyhnutelné pohľadávky. Ide vo svojich dôsledkoch o prevzatie zodpovednosti štátom za počas života odkázanej osoby naakumulovaný dlh na platení úhrady za poskytovanú sociálnu službu vzniknutý voči poskytovateľovi tejto sociálnej služby v dôsledku faktickej nemožnosti tejto odkázanej osoby, vzhľadom na jej príjem a majetok, platiť úhradu za poskytovanú sociálnu službu, a to ani pri viazanosti tejto úhrady zákonom o sociálnych službách regulovanou výškou. Poskytovateľom sociálnej služby prevzatá zodpovednosť za udržanie dostupnosti poskytovanej sociálnej služby tejto odkázanej osobe počas jej života, čo nesporne predstavuje legitímny verejný záujem, je spojená s jej dôsledkami na poskytovateľa sociálnej služby na jeho hospodárenie a finančné podmienky poskytovanej sociálnej služby a je zo strany štátu v rámci celospoločenskej solidarity daňovníkov kompenzovaná možnosťou poskytovania tohto finančného príspevku podľa zákona o sociálnych službách, ak nebolo možné uspokojiť takto vzniknutú pohľadávku v konaní o dedičstve po dlžníkovi. Zároveň sú do rozsahu nevyhnutelných pohľadávok kompenzovaných poskytnutím tohto finančného príspevku, a to v záujme vnútornej previazanosti takto koncipovanej právnej úpravy s právnou úpravou zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii, a o zmene a doplnení niektorých zákonov, obsiahnuté aj pohľadávky nezaplatennej úhrady za poskytovanú sociálnu službu, ktoré podliehali oddĺženiu podľa tohto zákona, a stali sa tým nevyhnutelnými, a to dňom právoplatnosti rozhodnutia o oddĺžení, ak bola pohľadávka v konkurze uplatnená prihláškou. Vytvárajú sa tým právne podmienky na posilnenie dlhodobej udržateľnosti sociálnych služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme, ktoré poskytujú sociálnu službu sociálne najzraniteľnejším prijímateľom sociálnej služby (s nedostatkom príjmu a majetku), a to posilnením príjmov poskytovateľov sociálnych služieb na poskytovanie sociálnej služby kompenzáciou objektívne nevyhnutelných pohľadávok.

3. Právnu úpravu realizovanú na základe poznatkov z interpretačnej a aplikačnej praxe poskytovania finančných príspevkov na poskytovanie sociálnych služieb v pôsobnosti ministerstva podľa zákona o sociálnych službách, a to explicitným uvedením subjektov s ktorými ministerstvo uzatvára zmluvu o poskytovaní týchto finančných príspevkov, ktoré sú účelovo viazané aj na konkrétneho poskytovateľa sociálnej služby, konkrétneho druhu sociálnej služby a formy sociálnej služby na konkrétnom mieste jej poskytovania. Novo ide o explicitné vymedzenie poskytovania finančného príspevku v pôsobnosti ministerstva podľa zákona o sociálnych službách aj priamo jednotlivým právnickým osobám zriadeným alebo založeným združením obcí a právnickej osobe zriadenej alebo založenej štátom. Ďalej ide o vykonanie úprav, ktorých účelom je odstránenie zrejmych nepresností z hľadiska vnútornej previazanosti právnej úpravy, ktoré vznikli novelou zákona o sociálnych službách vykonanou zákonom č. 406/2025 Z. z. o príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V článkoch II až IV návrhu zákona ide, v záujme úspešnej realizácie Reformy integrácie a financovania dlhodobej sociálnej a zdravotnej starostlivosti, o zmeny a doplnenia súvisiace so zákonom č. 406/2025 Z. z. o príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby

a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorých potreba vykonania vyplynula z prípravy zjednocujúcej metodiky na interpretáciu a aplikáciu právnej úpravy zákona č. 406/2025 Z. z. , a to v súvislosti so vznikom nároku na príspevok na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby a na jeho výplatu, vrátane preddavku na tento príspevok a príplatku k nemu , ktorý vzniká najskôr za január 2027. V tej súvislosti je potrebné vykonať aj úpravy zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, a zákona č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov, ktoré reagujú na zrušenie peňažného príspevku na opatrovanie a náhradu jeho zmyslu a účelu príspevkom na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby. Navrhovanú právnu úpravu v týchto zákonoch je potrebné v tomto smere vykonať v záujme vnútornej previazanosti s právnou úpravou zákona č. 406/2025 Z. z. o príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V Čl. V. navrhovaná účinnosť zákona sa ustanovuje od 31. decembra 2026, a to v súlade s nadobudnutím účinnosti právnej úpravy sociálnej služby ako služby vo všeobecnom hospodárskom záujme, ktorá je novo obsiahnutá v zákone o sociálnych službách novelou tohto zákona vykonanou zákonom č. 406/2025 Z. z. a najskôr možným vznikom nároku na príspevok na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby podľa zákona č. 406/2025 Z. z. a pre články II. a III. sa ustanovuje od 1. januára 2027.

Súčasťou právnej úpravy je aj splnomocnenie na vydanie všeobecne záväzného právneho predpisu - vyhlášky, ktorej návrh je prílohou k návrhu zákona len na informatívne účely, pričom sa výslovne zdôrazňuje, že návrh priloženej vyhlášky nie je predmetom medzirezortného pripomienkového konania spolu s návrhom zákona, a to z dôvodu ďalšej potrebnej odbornej diskusie k jej vecnému obsahu. Návrh vyhlášky bude predmetom samostatného legislatívneho procesu.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a nálezmi Ústavného súdu Slovenskej republiky, inými zákonmi, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná a s právom Európskej únie.

Návrh zákona nie je predmetom vnútrokomunitárneho pripomienkového konania.

Prijatie návrhu zákona bude mať vplyv na rozpočet verejnej správy.

Návrh zákona nebude mať sociálne vplyvy, vplyv na manželstvo, rodičovstvo a rodinu, na služby verejnej správy pre občana, na životné prostredie a ani na informatizáciu spoločnosti.